

REMISSVAR

2010-03-15

Finansdepartementet

103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2009:92 *Se medborgarna – för bättre offentlig service*

Sammanfattning

Utredningen:

- Lyfter fram att det är värdefullt med det arbete civilsamhällets organisationer gör i välfärden, vilket är positivt.
- Har ingen utarbetad syn på vad frivilligt arbete är, vilket leder till att förslaget blir svåra att tolka.
- Tydliggör inte vilka drivkrafter som ligger bakom förslagen, vilket innebär en svårighet för ideella organisationers deltagande och förhållningssätt.
- Saknar djupare analys av vilken roll de ideella organisationerna spelar i välfärden och för därmed fram en begränsad och instrumentell syn, vilket begränsar möjligheten till samverkan och verklig utveckling.
- Beskriver att det är bra och positivt med en utvecklad samverkan med organisationerna, men analyserar inte hur och på vilket sätt detta ska ske.
- Lyfter fram Överenskommelsens principer och föreslår att dessa ska gälla även utredningens område. Hur det ska ske, och vad det ska resultera i förklaras dock inte.
- Föreslår att kommuner ska inventera vilka organisationer som kan leverera service, men förbiser att kommunerna först bör inventera vilka organisationer som redan levererar service – av egen vilja eller enligt upphandlade avtal.
- lyfter in förslaget om ideella utvecklingscentra, men ger vare sig en tydlig bild av vad detta är eller påvisar vad det kan resultera i.

Synen på frivilligt arbete

Utredningen beskriver att ideella organisationer har en viktig roll att spela i välfärden, men kärnan i denna roll behandlas nästan inte alls. Utredningen beskriver i två meningar frivilligt arbete, och då på ett generellt och övergripande sätt.

Utredningen beskriver att ideella organisationer antingen har rollen som företrädare och samordnare för medborgargrupper eller att de är utförare av service och tjänster (7.3 Den

ideella sektorns roll). Den synen bortser från den allra största delen (76%) av det arbete som de ideella organisationerna utför – det egna frivilliga arbetet. Detta arbete är ofta en effekt av att vara företrädare, men det sker inte som alternativ utförare.

Organisationernas frivilliga är både en resurs i välfärdsarbetet och en viktig del av organisationernas identitet. För den enskilde frivillige spelar det roll, och i många sammanhang är denna annorlunda identitet viktig även för brukaren av välfärdstjänsterna. Att erbjudas stöd av civilsamhällets organisationer innebär något annat än att få samma stöd av det offentliga. I en del utsatta grupper är det detta egenvärde/identitet som gör att civilsamhällets organisationer lyckas där det offentliga inte når fram.

Att utredningen bortser/inte är medveten om det stora frivilliga egna arbetet gör den svår att tolka, och hur de ideella organisationernas roll i den lokala servicen ser ut blir otydlig.

Synen på ideella organisationer

I utredningen uppmärksammas att civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer i välfärden, vilket Forum för frivilligt socialt arbete ser som mycket positivt. Att organisationerna bidrar både till den offentligt finansierade välfärden och till den välfärd som inte betalas av gemensamma skattemedel är viktigt. Utredningen är en del av trend när det gäller detta – för några år sedan fanns ideella organisationer och deras verksamhet inte med i förslagen i offentliga utredningar. Numera nämns vi ofta, men oftast utan större analys. Samverkan med ideella organisationer beskrivs som något bra, med vad detta ger och varför det är eftersträvansvärt lämnas därhän. Forum för frivilligt socialt arbete ser därför fram emot att kommande utredningar ges i uppdrag att tydliggöra detta, istället för att bara peka generellt mot organisationerna.

Utredningen håller sig till en instrumentell syn om civilsamhällets organisationer. Man tydliggör inte att organisationernas arbete innehåller olika delar, utan beskriver arbetet som något generellt positivt. Vilken roll som avses är viktigt för ideella organisationer då vi har minst tre roller att fylla – inte två som utredningen anger:

- att vara företrädare för medborgargrupper
- alternativ utförare av service och tjänster
- del av servicen till medborgarna på egna premisser och med frivilligt arbete (76% av det som utförs) – vilket utredningen helt bortser ifrån

Den sista punkten är ofta en effekt av att vara företrädare, men det sker inte som alternativ utförare. Att utredningen bortser/inte ser detta är en stor brist, och de ideella organisationernas roll i den lokala servicen blir utan tyngd och kunskap.

Vad är drivkrafterna bakom utredningen

Utredningen beskriver en situation där möjligheten att ge service till medborgarna är svår. Forum för frivilligt socialt arbete läser utredningen med kunskap om de demografiska utmaningar som framtiden innebär, och förslagen som delar av en möjlig lösning. Vi saknar dock tydlighet i utredningen när det gäller drivkrafterna bakom.

Drivkrafter kan handla om dels krympande ekonomi och ökande kostnader, och dels utvecklad kvaliteten i den service som erbjuds. Vilken drivkraft som är starkast är väsentligt för de ideella organisationerna, då det har betydelse för processen och det konkreta agerandet. Forum för frivilligt socialt arbete efterfrågar tydlighet från utredningen när det gäller detta.

Avsnitt 6.6 Personer som assisterar vid servicepunkter och Avsnitt 7.2 Uppgifter och villkor för aktörerna

Beskrivningen av de servicepunkter som ska erbjudas, målar en bild av en synnerligen enkel verksamhet, där personalen ska ha kunskaper som handlar om att hantera tekniken och fylla på broschyrer. Då många ideella organisationer redan idag erbjuder medborgare stöd i att hantera myndighetskontakter, är vi väl medvetna om att denna enkla rådgivning är långt från tillräcklig. Medborgare med olika typer av frågeställningar och svårigheter väljer redan idag att vända sig till ideella organisationer för att få oberoende svar och råd. Utredningens beskrivning av organisationernas roll är därmed förminskande och förenklande, och knyter an till att staten ser på ideella organisationerna som instrument för och underleverantörer/extra händer till den offentliga servicen, snarare än självständiga och kompetenta medaktörer. En djupare och mer kunskapsbaserad analys om organisationernas roll är nödvändig för att utredningens förslag ska ha trovärdighet.

Utredningen poängterar också i sitt förslag att ideella aktörer som hanterar servicepunkter bör ha en avtalsrelation, och man beskriver att upphandling kring detta innebär vissa svårigheter då organisationerna kan vara bidragsmottagare och att detta bör vägas in vid upphandlingen. Här blandar utredningen samman olika företeelser. Ideella organisationer som deltar i upphandling av verksamhet, förlägger normalt sådan avtalsreglerad verksamhet separat och blandar inte samman den med vanlig föreningsverksamhet. Risken för sammanblandning med bidragsmottagande föreningsverksamhet är därmed mycket liten.

Avsnitt 7.1 Bakgrund

Utredningen beskriver att samverkan med ideella aktörer kan leda till högre kvalitet och lägre kostnader på sikt. Forum för frivilligt socialt arbete ställer sig frågande till hur det ska ske, när rollen som de ideella organisationerna ska fylla är enbart att vara enkel underleverantör? Som utredningen beskriver finns det intresse från organisationer om att spela en roll som part i utvecklingen av serviceverksamheten, men utredningens förslag ger inget utrymme för en sådan samverkan om utvecklingen.

Avsnitt 7.3 Den ideella sektorns roll

Utredningens förslag om att principerna från Överenskommelsen ska gälla även servicen till medborgarna, är positiv. Det är tydligt att utredningen inte har gjort en djupare analys av vad detta innebär, utan mer pekat på principerna generellt. Den fördjupning som finns handlar om att principerna ger staten utrymme för kontroll av kvalitet, men inte på grunden i Överenskommelsen om att ge förutsättningar för gemensam utveckling. Utredningen

beskriver ännu en gång ideella organisationer som instrument i statens händer, snarare än självständiga och drivande aktörer.

I avsnittet förs också en diskussion om vikten av att organisationerna funderar kring sin representativitet när de deltar i det politiska samtalet. Eftersom utredningen enbart har förslag som gör organisationerna till utförare av enkel praktisk hjälp så har Forum för frivilligt socialt arbete svårt att förstå relevansen. I andra sammanhang, där organisationerna spelar en viktig roll för utveckling och debatt är naturligtvis frågan om representativitet viktig, dock inte här.

Förslaget om att alla kommuner bör inventera de lokala organisationernas möjlighet att leverera service är i grunden bra, men visar ännu en gång på utredningens instrumentella syn. Förslaget bör kompletteras med att kommunerna ska inventera vilken service de lokala organisationerna redan levererar, och därefter vilket intresse de har för att ge utökad service.

Förslaget om relationen till de offentliga aktörerna är bra – kommunen är den naturliga kontaktpunkten i frågor om lokal service. Här nämner utredningen de ideella utvecklingscentra, och beskriver dessa som en lösning på frågan. Forum för frivilligt socialt arbete har lagt fram förslaget om ideellt utvecklingscenter, och exakt innehåll utvecklar vi nu tillsammans med de centra som är under uppbyggnad. Vi ser ideella utvecklingscentra som ett verktyg och ett sammanhang för föreningslivet och de frivilliga, för samordningen av sektorn i lokalsamhället. Centret är alltså sektorns yta kring lokala behov av utbildning och kunskapsspridning, men det är också den plats där sektorns och det offentligas gemensamma intresse av att hantera frågor kring frivilligas engagemang i den lokala välfärden och arbetet med en lokal överenskommelse hanteras.

Remissvar från Forum för frivilligt socialt arbete. Svaret har bearbetats av Forums styrelse, och delgivits Forums medlemsorganisationer.

Anna Carlstedt
Ordförande
Forum för frivilligt socialt arbete

Göran Pettersson
Generalsekreterare
Forum för frivilligt socialt arbete